

ΤΑ ΠΑΡΑΔΟΣΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ... ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Η Γεωργία Σάνη.
(Σκίτσο του Άλφρ. Μυσσέ).

«γκαλερί», μέσα στην οποία ξετίθεντο τα ζωγραφικά έργα του. Αλλοίμονο όμως! ο παμφάγος χρόνος δεν σεβάστηκε κανένα απ' αυτά κι' έτσι δεν μπορούμε ν' απολαύσουμε άν ή εικόνες του Εύριπιδή ήσαν ανάλογες και αντίστιξες των στίχων του.

Αλλ' ως αφήσουμε την αρχαιότητα και, πηδώντας μερικούς αιώνες, ως έρθουμε στους νεωτέρους χρόνους, στον μεγάλο ποιητή της ιταλικής αναγεννήσεως Πετράρχη. Ο ύμνητής της Λαύρας λοιπόν, εκτός απ' τ' αθάνατα ποιήματά του, έχει κάμει κι' αρκετά σκίτσα, απ' τα οποία ένα φαίνεται σαν να είναι εμπνευσμένο από την περιήρημη φράση: «... Τήν καρδίαν σου και μίαν καλύβην». Παριστάνει δηλαδή μια έξοχική καλυβούλα, περιτοιχισμένη από δέντρα, κοντά στην οποία κυλάει ένα ρυάκι και στην οποία ασφαλώς θα έτρεπε να φοιλήσει κάποιο ζευγάρι έρωταμένων!... Το σκίτσο αυτό είναι βέβαια καμωμένο με ποια παιδιατική αφέλεια και αδεξιότητα, μα αυτό δεν το εμποδίζει να είναι αρκετά χαριτωμένο.

Κατά τον δέκατο έβδομο αιώνα, οι ποιηταί είχαν το πνεύμα τους πολύ αφηρημένο. Τους ενδιέφερε μόνο ο έξωωτερικός κόσμος κι' έτσι ποτέ δεν συλλογίζονταν να κάνουν, έτσι και γιά διασκέδασι, σκίτσα, τα όποια θα είχαν φυσικά κάποια σχέση με την έξωτερική ζωή.

Αντιθέτως, κατά τους αιώνες που επακολούθησαν μέχρι της εποχής μας, όσοι από τους ποιητάς είχαν και κάποιο τάλαντο ζωγραφικής, δεν το άφησαν ανεμετιώλεστο.

Έτσι, ο Βίκτωρ Ουγκώ, του οποίου το ζωγραφικό ταλέντο, χωρίς να έχη βέβαια την αξία του ποιητικού του, ήταν αρκετά σπουδαίο, έχει κάνει αναρίθμητα σκίτσα που διασώζονται όλα σχεδόν. Τα σκίτσα αυτά έχουν ένα τόνο μυστηριώδη και παριστάνουν έρεσιμμένους πρόγους και κτίρια μέσα στη νύχτα και στη μπόρα, απόρητους βράχους που τους χτυπούν τα μαυισμένα κύματα, και τοπία σκοτεινά και άγρια, των οποίων ή υποβλητικότης είναι μεγάλη. Ο έγγονος του μεγάλου ποιητού Γεώργιος Ουγκώ διηγείται σχετικά κάπου, ότι κάθε μέρα ο παππούς του, μετά το φαγητό, έπαιρνε μια κόλλα χαρτί και τινάζε απάνω σ' αυτή με την πένα του μερικές μελανιές. «Επειτα, έλεκτεινόντας τις μελανιές αυτές και αναμειγνύνοντας τις με καφέ ή με τοσί, γιά να πετυχαίνει ένναλλαγές χρωμάτων και σκιές, έκανε τα παράδοξα σκίτσα του.

Επίσης ο σύγχρονος του Ουγκώ ποιητής Θεόφιλος Γκωτιέ έχει αφήσει αναρίθμητα σκίτσα

ακόμα με το ναρκωμένο μου σώμα. Θυμάμαι... Σε βρήκα μισοκοιμισμένο σε μία πολυθρόνα. Σε φώναξα να με σώσεις. Έτσι δεν είναι;

— Ναι, έτσι ακριβώς είναι, του απάντησα. Σε είδα κι' έχω κι' άκουσε; λόγια σου.

— Με είδες, μ' άκουσε; φώναξε ο Λουκιανός. Άστε πιστεύεις τώρα στην ψυχή, στα προαισθήματα, στα πνεύματα;

— Ναι... Πιστεύω, του απάντησα. Μα πώς είναι δυνατόν έπειτ' απ' όλ' αυτά, να μὴν πιστεύω;

Η «γκαλερί» με τους πίνακες του Εύριπιδή στα Μέγαρα. Ο Πετράρχης κι' η «καλύβη του έρωτος». Τα υπεβλητικά σκίτσα του Ουγκώ. Πώς ζωγράφιζε ο ποιητής των «Αθλίων». Ο Γκωτιέ που έγινε από ζωγράφος ποιητής. Πώς έβλεπε της Σάνη ένέπνευσε το Μυσσέ. Πώς έγινε ο Μπωντελαίρ... ζωγράφος. Ο Βερλαίν... μέγας σκισσογράφος! Οι σκελετοί και ή νεκροκεφαλές του Λαφόγκ. Οι σύγχρονοι Γάλλοι ποιηταί - ζωγράφοι. Οι πίνακες του Μάξ Ζακόμπ κι' ή εικόνες του Μάκ Όρλάν, κτλ. κτλ.

Όλοι σχεδόν οι μεγάλοι ποιηταί των αιώνων υπήρξαν, ποιος λίγο, ποιος πολύ, και... ζωγράφοι. Αρκετοί μάλιστα απ' αυτούς χειρίζονταν με τόση επιδεξιότητα το κραγιόνι και τα πινέλλα, ώστε έκαναν σκίτσα κι' εικόνες που έμειναν περιήρημες δσο περίπου και τα ποιήματά τους.

Ο πρώτος από τους ποιητάς αυτούς που στίς ώρες της ανίας τους ή της τεμπελιάς τους παρατούσαν την πένα κι' έπαιναν το πινέλλο, υπήρξε ο μέγας τραγικός της αρχαιότητος Εύριπιδής. Ένας βιογράφος του ποιητού της «Εκάβης», σύγχρονός του, γράφει σχετικά ότι στα Μέγαρα υπήρχε ένα είδος

και ταμπλό, τα όποια φανερόνουν πώς είχε πραγματικό ταλέντο ζωγράφου. Η αλήθεια όμως είναι ότι ο Γκωτιέ, πριν γίνει ποιητής, ήταν επαγγελματίας ζωγράφος. Φαίνεται δέ πώς έκανε καλά που εγκατέλειψε τη ζωγραφική κι' άφοσιώθηκε στην ποίηση, γιατί, καθώς γράφει κάπου ο γαμπρός του Αλβίσιος Μπεζέρρα, «ο Τεό (Θεόφιλος) δεν είχε στην παλέττα του ως ζωγράφου ούτε το χιλιοστό των χρωμάτων που είχε στην παλέττα του ως ποιητής».

Ο Άλφρέδος Μυσσέ πάλι, ο οποίος ήταν ένας δανδής που ήξερε όλες τις ωραίες τέχνες, διασκέδαζε έξαιρετικά σκισσογράφοντας τους φίλους του. Τα σκίτσα του αυτά δεν είναι βέβαια περίφημα. Είναι απλώς καλά. Ο έρωτας του όμως προς τη Γεωργία Σάνη, ο οποίος του ένέπνευσε τα ωραιότερα ποιήματά του, τις περιήρημες «Νύχτες» του, του ένέπνευσε επίσης και τα ωραιότερα σκίτσα του. Έτσι, εν' απ' αυτά πολύ παριστάνει την ίδια τη Σάνη με τα μαύρα της μαλλιά ριγμένα έναντι στον χιονάτο της λαμό, είναι γεμάτο από γοητεία και φινέτσα.

Ο Μπωντελαίρ δεν ήταν μόνο ένας πολύ μεγάλος ποιητής, ήταν επίσης στην εποχή του και ένας απ' τους σπουδαιότερους κριτικούς της ζωγραφικής. Έτσι, συζητώντας διαρκώς στα άτελις των ζωγράφων, έμαθε κι' ο ίδιος να χρησιμοποιή, με αρκετή επιδεξιότητα μάλιστα, το κραγιόνι. Μεταξύ των άλλων ζωγραφικών του έργων διασώζεται ένα σκίτσο της φίλης του Ίωάννας Ντιβάλ και μια αυτοπροσωπογραφία του. Η αυτοπροσωπογραφία του αυτή, ή όποια είναι και το καλύτερό του ζωγραφικό έργο, είναι γεμάτη ζωή και δίνει βίη τη σατανικότητα της εκφράσεως του ποιητού των «Ανθών του Κακού». Φαίνεται μάλιστα πώς κι' ο ίδιος ο Μπωντελαίρ ένεινε μεγάλη σημασία στο έργο του αυτό, γιατί, όπως ομολογεί κάπου, το διαόρθωσε πολλές φορές.

Ο γλυκύτατος και μουσικώτατος Βερλαίν, λιγότερο λεπτολόγος από τον Μπωντελαίρ, ζωγράφιζε στην τύχη. Έτσι, τα χειρόγραφα του είναι γεμάτα από σκίτσα, που είναι μάλλον χαριτωμένες. Όταν κι' αν βρισκόταν — στο τραπέζι του καφετίου ή στο κρεβάτι του νοσοκομείου — έπαιρνε ένα μολύβι και ζωγράφιζε τους γείτονάς του. Αρκετά από τους βιογράφους του Βερλαίν δίνουν μεγάλη σημασία στο τάλαντο του ως σκισσογράφου. Ένας μάλιστα απ' αυτούς, ο Φρειδερίκος Ρεγκάμι, γράφει σχετικά: «Ο Βερλαίν δεν είναι μονάχα ένας μεγάλος ποιητής. Είναι επίσης και μέγας σκισσογράφος. Μα όπως άγνόησαν οι άλλοι το τάλαντό του αυτό, έτσι το άγνόησε κι' ο ίδιος».

Επίσης ένας άλλος μεγάλος ποιητής της εποχής εκείνης, ο άρρωστικός και μελαγχολικός Ίούλιος Λαφόγκ, ο αλλόκοτος αδελφός του Μπωντελαίρ, όπως τον αποκαλούν, ήταν αρκετά καλός σκισσογράφος. Ο Λαφόγκ, την ώρα που έγραφε τα ποιήματά του, καθώς έψαχνε να βρη καμιά δημοκαταλήξη, σκισοόριζε συγχρόνως σκελετούς και νεκροκεφαλές στα περιθώρια των χειρογράφων του.

Το περίεργο με τους τρεις παραπάνω ποιητάς-ζωγράφους είναι ότι, ενώ με τα ποιήματά τους ταξιδεύουν στους φανταστικούς κόσμους του όνειρου και της χιμαιρώς, αντίθετως τα σκίτσα τους είναι πολύ ρεαλιστικά και δεν έχουν καμιά σχέση με τη φαντασία. Μά, όπως είπαμε και παραπάνω, τα σκίτσα αυτά τα έκαναν στίς ώρες της σχολής τους ή γιά να ξεκουράζονταν το πνεύμα τους, κι' έτσι αποτελούναν γι' αυτούς μια άπασχόληση σχεδόν μηχανική. Στίς ώρες αυτές δηλαδή, τα δάχτυλά τους, αντί να μείνουν άδρανά, σκισσοόριζαν στην τύχη και μηχανικά ένα χαρακτηριστικό πρόσωπο.

Και γιά να έρθουμε στους συγχρόνους Γάλλους ποιητάς, θ' αναφέρουμε ότι αρκετοί απ' αυτούς είναι πολύ καλοί ζωγράφοι. Έτσι ο Πόλ Βαλερέν έχει εικονογραφήσει μόνος του ένα έργο του και ο Ζαν Κοκτώ έχει σκισσοόρει τόσο επιτυχώς όλους τους φίλους του ποιητάς, ώστε να προτιμούν εκείνο το σκίτσο του δικό του απ' όλα τ' άλλα σκίτσα που τους έχουν κάνει δόκιμοι ζωγράφοι. Μα οι σημαντικώτεροι απ' όλους τους συγχρόνους Γάλλους ποιητάς-ζωγράφους είναι ο Μάξ Ζακόμπ και ο Πιέρ Μάκ-Όρλάν. Τα ζωγραφικά έργα του Μάξ Ζακόμπ πουλιούνται σε τιμές πανάκριβες ή εκτίθενται στίς εκθέσεις πλάι στα έργα των γνωστότερων μοντέρνων ζωγράφων. Παριστάνουν συνήθως διάφορες σκηνές από τα μουζικ-χόλ, γοντιροκουκρές που κάνουν τα φώνα τους στην αγορά, χαμίνια που κοροιδεύουν τους διαβάτες κλπ.

Όσο γιά τον Μάκ-Όρλάν, αυτός απεκαλύφθη σπουδαίος ζωγράφος με τις εικόνες που έκανε ο ίδιος γιά το έργο του «Κάτω απ' το κρύο φως». Η εικόνες αυτές έχουν χαρακτηριστικά σκοτεινά και τραγικά, μα και τρομερά ρεαλιστικά.

Ο Κάρολος Μπωντελαίρ.
(Αυτοπροσωπογραφία).